

4. Lukashevych M. P. Sociologija. Zagal'nyj kurs : Pidruchnyk / Mykola Pavlovych Lukashevych, Mykola Vayl'ovych Tulenko. – K. : Karavela, 2004. – 456 s. 5. Morze N. V. Informacijna kul'tura ta i'i' skladovi [Elektronnyj resurs] / N. V. Morze // Ukrai'ns'ka pedagogika : Osvitnij portal. – rezhym dostupu do zhurn. : <http://ukped.com/skarbnichka/627-.html> – (nazva z ekranu).
5. Procenko T. Formuvannja informacijnoi' kul'tury korystuvachiv / Tamara Procenko // Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2014. – № 3. – S. 34–38.
6. Svitel'nyk I. Formuvannja informacijnoi' kul'tury studentiv VNZ fizkul'turnogo profilju / Iryna Svitel'nyk // Moloda sportyvna nauka Ukrai'ny. – 2010. – T. 1. – S. 283–287.
7. Ukrai'ns'kyj pedagogichnyj slovnyk / [uklad. Semen Ustymovych Goncharenko]. – K. : Lybid', 1997. – 376 s.
8. Fylosofskij slovar' / [pod red. M. M. Rozentalja]. – Yzd. 3-e. – M. : Polytyzdat, 1972. – 496 s.
9. Churakova L. P. Latyns'ko-ukrai'ns'kyj ta ukrai'ns'ko-latyns'kyj slovnyk – ponad 25 tysjach sliv ta slovopoluchen' : dovidkove vydannja / Ljudmyla Petrivna Churakova. – K. : Chumac'kyj shljah, 2009. – 617 s.

Остапівская Ирина. Проблемы формирования информационной культуры будущих учителей начальных классов. В статье исследованы понятия «культура», «информационная культура», «информационная культура личности»; актуализируются содержание и различия понятий «информационная культура» и «информационная культура личности». Проанализированы существующие подходы к определению структуры, критериев и показателей сформированности информационной культуры личности. Исследованы проблемы формирования информационной культуры современного студента – будущего учителя начальных классов, а также разработаны отдельные рекомендации по их решению.

Ключевые слова: культура, информационная культура, информационная культура личности, информационная грамотность, информационные технологии.

Ostapyovska Iryna. The Problems of Formation of Information Culture of Future Primary School Teachers. The article is dedicated to the researching of problems of forming information culture of person, particularly students, who will be the teachers of primary school.

The results of research are obtained from the analysis of scientific papers on the subject of research, observation of training activities of students, conducting surveys of students.

Such concepts as: the culture, the culture of personality and the information culture of personality, – were actualized following as the results of following researches. Proved that information culture is not only limited to individual knowledge and skills to work with information and information technology, but it includes the skills and behavior culture of dialogue in the process of information exchange. The cognitive, affective and activity level of realization of information culture of personality were selected. The appropriate criteria and indicators of their formation were given for each level. The main problem in the formation and development of information culture of the future teachers of primary school and the most common reasons for their rise are selected too. There are some recommendations for prevention and resolution of outstanding problems in the learning process are gave too.

In the future of research is more detailed study of the methods of realization and using in study offered methodical recommendations.

Key words: culture, information culture, information culture of personality, information literacy, information technology.

УДК [373.3.016:811.111]:159.955(043.5)

Юлія Чапюк

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Готовність до педагогічної діяльності як наукова проблема

У статті досліджено теоретичні аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. У логічній послідовності розкрито теоретичні підходи до досліджуваного феномену через визначення й науковий аналіз поняття «готовність». Висвітлено різні підходи до розуміння готовності до педагогічної діяльності як наукового явища.

Ключові слова: готовність, педагогічна діяльність, освіта, суб'єкт, об'єкт, навчання, педагогічні умови.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нова парадигма професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів створюється на основі врахування ієрархії державних, професійних й оперативних цілей, сутність яких полягає в оновленні як вищої професійно-педагогічної освіти, так і

цілісного навчально-виховного процесу вищого навчального закладу через удосконалення, тобто модернізацію, модифікацію, раціоналізацію [1, с. 215].

Формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності набуває особливої актуальності, адже на сьогодні спостерігається посилення вимог до процесу підготовки, формування позитивних умов для становлення й реалізації студента як майбутнього педагога.

На різні аспекти процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи звертали увагу як великі педагоги минулого (Я. Коменський, І. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський), так і провідні сучасні вітчизняні психологи й педагоги (З. Зюзіна, В. Моляко, О. Кульчицька, С. Сисоєва, Т. Сущенко та ін.).

Аналіз досліджень цієї проблеми. О. Матвієнко, Л. Красюк, Л. Косточенко, Ю. Вербиненко вивчали цю проблему, що засвідчує її актуальність, адже сучасний учитель повинен бути підготовленим до професійно-педагогічної діяльності, щоб учням було цікаво навчатись і, головне, щоб була результативність у навчанні. Однак існує коло питань, які, на наше переконання, є недостатньо розв'язаними, дискусійними, як-от: дослідження проблеми готовності до педагогічної діяльності як наукового феномену.

Мета статті – проаналізувати деякі теоретичні підходи до трактування поняття «готовність до педагогічної діяльності».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проблема готовності до педагогічної діяльності стала об'єктом спеціальних досліджень не так давно. На першому етапі (кінець XIX – початок XX ст.) її вивчали у зв'язку з проникненням у психічні процеси людини. Саме в цей період склалося розуміння готовності як настанови (К. Марбе, О. Кюльпе, Д. Узнадзе).

Другий етап слід віднести до періоду дослідження готовності як деякого феномену стійкості людини до зовнішніх і внутрішніх впливів. Таке розуміння готовності зумовлене інтенсивним дослідженням нейрофізіологічних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки людей. У цьому плані велике значення мають праці психологів США про соціальну настанову, вияв її основних ознак, структурних компонентів, а також спроби її технічного вимірювання (У. Томас та Ф. Знанецькі, Г. Олпорт, Д. Кац, М. Сміт й ін.).

Третій етап вивчення готовності пов'язаний із дослідженнями в галузі теорії діяльності. Саме в цей період готовність розглядають у зв'язку з емоційно-вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності. Готовність характеризують як якісний показник саморегуляції на різних рівнях проходження процесів: фізіологічному, психологічному, соціальному (А. Ганюшкін, М. Дьяченко й Л. Кандибович, М. Левітов та ін.).

Із 70-років XX ст. дослідження проблема готовності набуває розвитку у зв'язку з дослідженнями педагогічної діяльності (К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, В. Моляко, О. Мороз, В. Сластьонін й ін.) [1, с. 227].

Тому одним із важливих завдань підготовки вчителя є формування в нього готовності до дослідницької діяльності як необхідної умови зростання його професійного рівня, орієнтації в наукових розробках і практичному досвіді.

Перші фундаментальні дослідження з проблеми готовності до діяльності здійснили Д. Узнадзе та колектив грузинських учених-психологів. Вони визначили поняття «готовність суб'єкта до дії» й умови її виникнення. У результаті досліджень учені дійшли висновку, що «у випадку наявності будь-якої потреби та ситуації її задоволення в суб'єкта виникає специфічний стан, який можна схарактеризувати як готовність, установку його до виконання певної діяльності, спрямованої на задоволення його актуальної потреби» [2].

На початку XX ст. термін «готовність» виникає як потреба моделювання активності особистості в різних сферах життєдіяльності. У цей час науковці (Ф. Знанецький, Д. Кац, Г. Олпорт, Г. Сміт, В. Томас) розглядали готовність як феномен соціально-ціннісної резистентності (опірності) людини до зовнішніх і внутрішніх впливів навколишнього середовища в межах регуляції й саморегуляції поведінки людини [3, с. 288–290].

Згодом поняття готовності стало вводиться в теорію діяльності й розглядатись у зв'язку з емоційно-вольовим, інтелектуальним, морально-психологічним потенціалом особистості в майбутній професійній діяльності. М. Дьяченко, Л. Кандибович, А. Линенко трактували готовність як показник саморегуляції й адаптації на різних етапах і рівнях протікання психічних процесів, які окреслюють поведінку особистості в площині фізіології, психіки, соціальної поведінки. У другій половині XX ст. проблема готовності стала предметом розгляду у вітчизняній педагогічній науці й була представлена, насамперед, працями К. Дурай-Новакової, Г. Костюка, Н. Кузьміної, О. Мороза, О. Отич, В. Сластьоніна, А. Щербакова та ін. [4].

Отже, для коректного трактування поняття «готовність» уважаємо за необхідне звернутися, передусім, до довідкових джерел. Так, словник української мови термін «готовність» розглядає як: 1) стан готового; 2) бажання зробити що-небудь [5, с. 148].

У словнику російської мови «готовність» визначено, як: 1) згоду зробити що-небудь; 2) стан, при якому все зроблено, усе готово для чого-небудь [6, с. 131].

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує «готовність» як стан готового; бажання зробити що-небудь [7, с. 194].

М. Дьяченко, Л. Кандибович розглядають готовність як єдність професійно важливих якостей особистості й настрою на майбутню діяльність [8, с. 314].

Ми погоджуємось із визначенням В. Сластьоніна, який розуміє готовність як особливий психічний стан особистості, що проявляється в наявності в суб'єкта образу, структури певної дії й постійної спрямованості на його виконання [9, с. 14].

Існує думка, що готовність виникає внаслідок досвіду людини, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у неї. Готовність має часові характеристики, буває тривалою та ситуативною (тимчасовою). Тривала готовність, чи підготовленість, формується заздалегідь, у результаті спеціально організованих впливів. Вона діє й проявляється постійно та становить найважливішу передумову успішної діяльності. Ситуативна чи тимчасова готовність характеризується нестійкістю й піддається впливу багатьох чинників, що виникають з особливостями кожної конкретної ситуації. Обидві готовності – ситуативна та тривала – існують у єдності. Перша визначає ефективність другої. У педагогічному аспекті, на нашу думку, найбільший інтерес становить саме тривалий стан готовності до діяльності. Насамперед це визначається такими характеристиками: вона ґрунтується на досвіді, легко актуалізується; є стійкою, не потребує постійного оновлення форм у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією; динамічна, піддається розвитку й може досягати більш високих рівнів за певних педагогічних умов. Будучи стійкою, готовність дає змогу досягати стабільних результатів у педагогічній діяльності. З одного боку, готовність є особистісною (емоційно-інтелектуальна, вольова, мотиваційна, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіхові, потребу виконання поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізацію сил, подолання невпевненості тощо); з іншого – операційно-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички й засоби педагогічного впливу) [1, с. 227–228].

Крізь призму вищевказаного виділяють такі ознаки готовності до педагогічної діяльності:

- педагогічна самосвідомість;
- емоційно-позитивне ставлення до суб'єкта (учня), об'єкта (педагогічного процесу) і засобу діяльності (виховання та навчання);
- знання про структуру особистості учня, її вікові зміни, цілі й засоби педагогічного впливу в процесі її форсування та розвитку;
- педагогічні вміння щодо організації й здійснення навчального та виховного впливу на особистість, що формується;
- прагнення спілкуватися з дітьми, передаючи їм свій досвід, знання відповідно до змісту й способів досягнення соціально значущих цілей [1, с. 231–232].

Так, К. Дурай-Новакова [10] основними компонентами професійної готовності до педагогічної діяльності вважає мотиваційний, орієнтаційно-пізнавально-оцінний, емоційно-вольовий, операційно-дійовий, настановчо-поведінковий. Вона також зазначає, що рівень сформованості педагогічної готовності студентів значно зростає, якщо використовувати спеціально змодельовану систему професійного навчання й виховання.

Отже, професійна готовність науково-педагогічного працівника до педагогічної діяльності передбачає його фахову кваліфікацію та певну сукупність особистісних якостей і властивостей. При цьому професійна кваліфікація науково-педагогічного працівника, на думку Ю. Вербиненко, містить такі складники:

- *спеціально-предметну компетентність* (тобто глибокі та всебічні знання з навчальної дисципліни, яку викладає науково-педагогічний працівник, а також широка ерудиція в цій науково-предметній галузі);
- *психолого-педагогічну компетентність* (глибокі теоретичні знання з психології й педагогіки, а також уміння втілити їх у практику навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі);
- *комунікативну компетентність* (спроможність здійснювати педагогічне спілкування під час навчально-виховного процесу);
- *соціокультурну компетентність* [11].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дає підставу стверджувати, що готовність до педагогічної діяльності є багатоаспектним утворенням. Вона поєднує в собі усвідомлення соціальної відповідальності, намагання самостійно виконувати професійні завдання та належний рівень умінь і якостей, необхідних для педагогічної діяльності (знання з психології, використання новітніх технологій, високий рівень педагогічної майстерності тощо). Перспектива подальшого дослідження полягає в розробці моделі підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності.

Джерела та література

1. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
2. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки / Д. Н. Узнадзе. – Тбилиси, 1961. – 351 с.
3. Хелл Л. Теории личности (основные положения, исследования и применение) / Л. Хелл, Д. Зиглер. – 2-е изд. – СПб. : Питер Ком, 1998. – 608 с. – (Серия «Мастера психологии»).
4. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності [Електронний ресурс] / С. В. Гаркуша – Режим доступу : <http://visnyk.chnpu.edu.ua/download/vs110/57.pdf>.
5. Словник української мови : в 11 т. – Т. 2. – К. : [б. в.], 1971.
6. Словарь русского языка. Около 57 000 слов. – Изд. 9-е, испр. и доп. / под. ред. д-ра филол. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. – М. : Сов. энцикл. 1972. – 846 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
8. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів : [монографія] / Н. А. Глузман. – К. : Вища шк. XXI, 2010. – 407 с.
9. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура функционирования / В. А. Слостенин // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. – М. : Просвещение, 1995. – С. 14–28.
10. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / К. М. Дурай-Новакова. – М. : Просвещение, 1983. – 356 с.
11. Верби́ненко Ю. Професійна готовність до педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. Верби́ненко – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf>

Referens

1. Pedagogika vyshhoi' shkoly : Navch. posibnyk / Z. N. Kurljand, R. I. Hmeljuk, A. V. Semenova ta in. ; za red. Z. N. Kurljand. – 3-tje vyd., pererob. i dop. – K. : Znannja, 2007. – 495 s.
2. Uznadze D. N. Ekspyrymental'nyye osnovy psyhologyy ustanovky / D. N. Uznadze. – Tbylysy, 1961. – 351 s.
3. H'ell L. Teoryy lychnosti (osnovnyye polozheniya, yssledovanyja y pryomenenye) / L. H'ell, D. Zygler. – 2-e yzd. – SPb. : Pyter Kom, 1998. – 608 s. – (Seryja «Masterya psyhologyy»).
4. Garkusha S. V. Ponjattja ta komponenty profesijnoi' pidgotovky majbutnih uchyteliv do profesijnoi' dijaj'nosti [Elektronnyj resurs] / S. V. Garkusha – Rezhym dostupu do resursu : <http://visnyk.chnpu.edu.ua/download/vs110/57.pdf>.
5. Slovyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tomah. – T. 2. – K., 1971.
6. Slovar' russkogo jazyka. Okolo 57000 slov. Yzd. 9-e, yspr. y dop. / pod. red. d-ra fylolog. nauk prof. N. Ju. Shvedovoj. M., «Sov. Энциклопедыя». 1972. – 846 s.
7. Velykyj tлумachnyj slovyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy / Uklad. i golov. red. V. T. Busel. – Kijev ; Irpin': VTF «Perun», 2001. – 1440 s.
8. Gluzman N. A. Metodyko-matematychna kompetentnist' majbutnih uchyteliv pochatkovyh klasiv : [monografija] / N. A. Gluzman. – K. : Vyshha shkola, 2010. – 407 s.
9. Slastenyn V. A. Professyonal'naja gotovnost' uchytelja k vospytatel'noj rabote: soderzhanye, struktura funkcyonyrovanyja / V. A. Slastenyn // Professyonal'naja podgotovka uchytelja v systeme vysshogo obrazovanyja. – M. : Prosveshhenye, 1995. – S. 14–28.
10. Duraj-Novakova K. M. Formyrovanye professyonal'noj gotovnosti k dejatel'nosti / K. M. Duraj-Nova-kova. – M. : Prosveshhenye, 1983. – 356 s.
11. Verbynenko Ju. Profesijna gotovnist' do pedagogichnoi' dijaj'nosti [Elektronnyj resurs] / Ju. Verbynenko – Rezhym dostupu do resursu : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf>

Чапюк Юлія. Готовность к педагогической деятельности как научная проблема. В статье исследуются теоретические аспекты проблемы подготовки будущих учителей к профессиональной деятельности. В логической последовательности раскрываются теоретические подходы к исследуемому феномену через определение и

научный анализ понятия «готовность». Освещаются различные подходы относительно понимания готовности к педагогической деятельности как научного явления.

Ключевые слова: готовность, педагогическая деятельность, образование, субъект, объект, обучение, педагогические условия.

Chapiuk Yulia. Readiness for Pedagogical Activity as a Scientific Problem. The article is dedicated to a problem of establishment theoretical aspects of the problem of preparation of future teachers to professional activity. The author pay attention to the theoretical approaches to the studied phenomenon through the identification and scientific analysis of the concept of «readiness». The analysis of recent publications is conducted. The purpose of this article is to analyze some theoretical approaches to the interpretation of the concept «readiness for pedagogical activity». The overview of scientific approaches to the definition of the preparation of future teachers is done. The importance of the distinction between the effectiveness and efficiency is substantiated.

The evaluation of performance on key indicators is developed regarding self-regulation and adaptation at various stages and levels of progress of mental processes, which determine the behaviour of the individual in the plane of the physiology, psyche, and social behavior. The main obstacles to the effective implementation of the strategy are studied. Particular attention is given to signs of readiness for pedagogical activity

Key words: readiness, pedagogical activity, education, subject, object, training, pedagogical conditions.